

12e JAARGANG

NUMMER 6

JULI 1976

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

*Bij elke bijzondere handeling
gaat het denken aan het doen
vooraf. Bij het handelen van
klassen of massa's blijkt de
betekenis van het handelen
pas achteraf. Hier gaat de
daad vooraf aan het begrip.*

Th. Maassen

DAAD EN GEDACHTE

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

Geen vaste abonnementsprijs

De uitgave zal worden bekostigd uit *vrijwillige* bijdragen

Red. en adm.:

Postgiro 307695

H E T H I S T O R I S C H E B E E L D D E R N E D E R L A N D S E V A K B E W E G I N G

Van de dichter Willem Bilderdijk (1756-1831) stamt de bekende versregel: "In 't verleden ligt het heden, in het nu wat worden zal." De tot vervelens toe geciteerde woorden zijn, als wij het goed zien, daarom bewaard gebleven, doordat zij iets vertolken wat door bijna iedereen kan worden onderschreven. De reden is, dat het om een uiterst *algemene* en in haar algemeenheid om een uiterst *vage* waarheid gaat. Over het *hoe*, over de wijze *waarop* in het verleden het heden en in het heden de toekomst ligt besloten wordt niets gezegd; de vraag *waardoor* zich de historische ontwikkeling voltrekt - allemaal punten waaromtrent *zêér* verschillende opvattingen heersen - wordt niet gesteld. Bilderdijk, met andere woorden, heeft een banaliteit, een vanzelfsprekendheid verkondigd.

Indien hij - maar de gadachte *kón* in zijn tijd en derhalve ook bij hem nog niet opkomen - het omgekeerde en niet zo vanzelfsprekende zou hebben beweerd, namelijk dat in het heden het verleden ligt, het brede publiek zou zich zijn uitspraak nauwelijks herinneren of op zijn hoogst uitsluitend terwille van haar curiositeit.

En toch is het *één* niet minder juist dan het andere. Wij hebben hier niet te maken met twee zienswijzen die elkander uitsluiten. Die welke gemakkelijk te aanvaarden is en die welke op 't eerste gezicht wellicht *zonderling* schijnt, vullen elkaar wederkerig aan. Zo waar als het is, dat het verleden het heden bepaalt, zo waar is tegelijkertijd ook het omgekeerde. Dat laatste zal waarschijnlijk wat gemakkelijker worden verstaan wanneer men er zich rekenschap van geeft dat er altijd *twee* verledens zijn: het verleden zoals zich dat in werkelijkheid heeft afgespeeld en 't verleden dat wij als historisch beeld in ons hoofd hebben. Wat wij "de geschiedenis" noemen is een theoretische konstruktie, dat wil zeggen: een produkt van ons denkvermogen. Daarvoor nu, voor "de geschiedenis", anders gezegd: voor 't verleden zoals dat door ons gekend wordt, geldt precies het tegendeel van hetgeen Bilderdijk op rijm heeft betoogd.

Wij hebben dat al eens eerder verkondigd toen wij schreven, dat de

kijk op het verleden nu eenmaal nauw verweven is met die op het heden en dat verschillen die aan de dag treden bij een beoordeling van de strijd van de arbeiders nu in niet geringere mate tevoorschijn komen wanneer wordt teruggeblikt naar hun strijd in een vroegere, ver of minder ver van ons af liggende periode. Wij werden daaraan onwillekeurig herinnerd bij het lezen van een onlangs verschenen "beknopte geschiedenis van de Nederlandse vakbeweging" van de hand van Ger Harmsen en Bob Reinalda 1).

Aan de poging een dergelijke geschiedenis der Nederlandse vakbeweging samen te stellen moet - dat zij hier allereerst en nadrukkelijk vooropgesteld - lof worden toegezwaard. Het ontbreekt weliswaar niet aan geschriften waarmee, min of meer, hetzelfde wordt beoogd, maar erg talrijk zijn ze niet. De meest recente ervan dateren al weer van geruime tijd geleden en zijn zelfs in de antiquarische boekhandel uiterst zelden te verkrijgen. Daar komt dan bij, dat de auteurs van die oudere werken, meestentijds zélf vakbondsbestuurders, veelal slechts de historie van eigen bond of eigen vakbondsrichting te boek stelden.

Harmsen en Reinalda daarentegen spannen zich in alle richtingen of stromingen in de Nederlandse vakbeweging in hun beschouwingen te betrekken. Voor zover wij weten is dat vóór hen nog door niemand anders gedaan, althans niet op overeenkomstige schaal of zo gedocumenteerd als thans door deze twee vakhistorici. Bovendien wordt in "voor de bevrijding van de arbeid" ook het jongste verleden behandeld, dat wil zeggen de periode van de Duitse bezetting en die van 1945 tot en met de akties van de industriebonden in 1973. Er komen derhalve een tijdsbestek, een stof en een materiaal aan bod die tot dusver nog in geen enkel vergelijkbaar boek over vakbondsgeschiedenis zijn samengevat.

De wijze waarop dat gebeurt verraadt overal de zienswijze die de twee schrijvers koesteren omtrent de arbeidersstrijd van heden. 't Is een zienswijze die grondig verschilt van de onze en die er bijgevolg ook toe leidt dat hun kijk op de geschiedenis van de Nederlandse vakbeweging een volstrekt andere is.

De hunne zou men in het kort aldus kunnen weergeven, dat de vakbeweging ontstaan is als een strijdorganisatie van de arbeiders, een tijdlang niet of nauwelijks als zodanig gefunctioneerd heeft, maar de neiging daartoe opnieuw vertoont. Vanuit die zienswijze oefenen zij scherpe kritiek op prof. dr. Fr. de Jong Edz., die in 1956 ter gelegenheid van het gouden jubileum van het NVV een gedenkboek schreef, waarin het "ingroeien" van de vakbeweging in het maatschappelijk bestel geschilderd werd als een proces, dat kenmerkend zou zijn voor de geschiedenis van de vakbeweging. "Prof. De Jong", aldus Harmsen en Reinalda, "heeft geen oog voor het dubbele, innerlijk tegenstrijdige karakter van de ontwikkeling der vakbeweging. Wat hij 'ingroei' noemt is slechts één kant van de zaak." En zij betogen vervolgens, dat er geen sprake van is "dat de fundamentele tegenstelling tussen de ondernemersklasse en de arbeidersklasse aan het verdwijnen of zelfs opgeheven is" 2).

Nu is het standpunt van prof. De Jong allerminst het onze. In tegen-

1) Ger Harmsen en Bob Reinalda, "Voor de bevrijding van de arbeid; beknopte geschiedenis van de Nederlandse vakbeweging", Nijmegen 1976, 461 blz., prijs f 20.

2) Blz. 350 en 351.

stelling tot hem zijn wij van mening, dat de vakbeweging niet in het bestaande maatschappelijke bestel is ingegroeid, doch er van meet af aan een onderdeel van vormde. Maar hieruit volgt uiteraard, dat wij de geheel anders gerichte kritiek van Harmsen en Reinalda voor totaal onjuist houden en dat niet slechts naar de inhoud, maar bovendien ook naar de vorm. Hun opmerking immers dat de fundamentele tegenstelling tussen de arbeiders en het ondernemersdom onverzwakt bestaat is weliswaar voor geen tegenspraak vatbaar, maar tast de opvatting van De Jong niet aan. Deze toch heeft het niet over een verminderde of verdwijnende tegenstelling tussen de arbeiders en het kapitaal, maar over de verhouding tussen de vakbeweging en de kapitalistische orde. Dat Harmsen en Reinalda het onderscheid niet zien spruit daaruit voort, dat ze de arbeidersklasse en de vakbeweging voor onderling verwisselbare begrippen houden, dat zij de vakbeweging en de arbeiders aan elkaar gelijk stellen. Dat nu is op zijn beurt weer een gevolg daarvan, dat zij het spontane en zelfstandige optreden van de arbeiders wel waarnemen, maar zonder de kloof tussen hen en de vakbeweging te zien, zonder er enige konsekwentie aan te verbinden voor wat betreft het wezen van de vakbeweging.

Voor zover Harmsen en Reinalda enige tegenstrijdigheid ontdekken, is het een tegenstrijdigheid in de ontwikkeling der vakbeweging, géén tegenstrijdigheid in het karakter van de vakbeweging als zodanig. Waar zij geen oog voor hebben is dat de vakbeweging tegelijkertijd een organisatie van, liever vóór arbeiders én van de burgerlijke maatschappij is. Uit deze tegenstrijdigheid vloeit haar ontwikkeling voort, die verre van tegenstrijdig te zijn met het tegenstrijdige wezen der vakbeweging juist in overeenstemming is.

Voor Harmsen en Reinalda is het zelfstandige optreden van de arbeiders - het blijkt bijvoorbeeld waar zij over de Rotterdamse havenstaking van 1970 komen te spreken - niet meer dan een vluchtig iets, dat snel verdamt en geen gestalte aanneemt. Een dergelijke kijk op de arbeidersstrijd vormt de barrière, die het hun onmogelijk maakt de geschiedenis der vakbeweging kritisch te beschouwen. Omgekeerd is met hun ónkritische instellingen opzichte van de vakbewegingsgeschiedenis die hun standpunt tegenover het autonome klassehandelen bepaalt. Voor hen houdt de geschiedenis de les in, dat de vakbeweging opnieuw als strijdorganisatie van de arbeiders zal dienen te functioneren. Wat ons nu van Harmsen en Reinalda onderscheidt is niet dat wij uit de geschiedenis een andere les trekken, maar dat wij daarin minder naar een les zoeken dan wel naar verklaringen. Wij verdiepen ons niet in de historie om te weten te komen wat de vakbeweging behoort te doen, maar om te begrijpen wat of zij doet.

Jaren geleden, bij zijn aanvaarding van het buitengewoon hooglerarschap aan de universiteit van Amsterdam heeft de historicus dr. Jan Romein er nog eens op gewezen, dat er op zijn minst drie verschillende soorten van geschiedbeoefening bestaan: de puur verhalende, de leerzame, die aan het verleden een zin geeft en er een les uit trekt en de verklarende of ontwikkelende. Het is de tweede soort die door Harmsen en Reinalda wordt toegepast waar zij boven de verhalende uitgaan. Wezenlijke verklaringen zoekt men in hun boek tevergeefs. Zomin als prof. De Jong Edz. duidelijk heeft gemaakt hoe de vakbeweging in de kapitalistische maatschappij kon ingroeien, zomin maken Harmsen en Reinalda duidelijk waarom zij tijdelijk ophield als strijdorgaan van de arbeiders te functioneren of waarom zij als zodanig weer zal kunnen fungeren.

Bij de historische methode van onze beide auteurs willen wij een ogenblik nader stilstaan. Het gehele eerste hoofdstuk van het boek is daaraan gewijd en het bevat een aantal passages die uitermate geschikt zijn om onze verschillen met hen te illustreren en te onderstrepen. Wij betrekken daarbij tevens latere passages, die met hun onderzoekmethode nauw verband houden.

Het eerste dat hier voor ons van belang is, is hun behandeling van de vraag of de geschiedschrijving het verleden juist weergeeft. Zij beantwoorden haar ontkennend, in de eerste plaats omdat de historische bronnen daartoe niet toereikend zijn. Maar, zo vervolgen zij,

"al zou de geschiedschrijver echter over nog zulke ideale bronnen beschikken zelfs dan zou zijn beeld van 't verleden gebreken vertonen. Dit ligt aan de persoon van de geschiedschrijver zelf, aan zijn karakter, aan zijn maatschappelijke afkomst, aan zijn opvoeding en ervaring, en aan zijn politieke en godsdienstige opvatting, en of het om de visie van een man dan wel van een vrouw gaat. Ieder mens en dus ook de geschiedschrijver gaat in zijn denken van bepaalde, vaste vooronderstellingen uit die zijn kijk op de maatschappij kleuren. Deze vooronderstellingen zijn niet gelijkwaardig. De ene vooronderstelling laat een omvattender en objectiever kijk op de wereld toe dan een andere..... Samenvattend kunnen we zeggen dat én door de beperkte, gekleurde kijk van de geschiedschrijver én door de hiaten en eenzijdigheden in 't bronnenmateriaal, het beeld van het verleden vertekend is."

Ons hoofdbezwaar tegen deze passage richt zich niet zozeer tegen wat er staat dan wel tegen wat er niet staat. Het zou hier de plaats geweest zijn om er op te wijzen, dat ons beeld van het verleden zich ook voortdurend wijzigt naarmate dat verleden verder van ons af komt te liggen. Bij het voortschrijden der maatschappelijke ontwikkeling verandert onze interpretatie. Dat bijvoorbeeld in 1903 bestuurders van de Nederlandse Vereniging van Spoor- en Tramwegpersoneel als Petter en Oudegeest tegen een staking waren, maar dat zij de "van de arbeiders zelf uitgaande beweging" 3) niet konden tegenhouden, bleef een zaak waarover men zus of zó kon oordelen, maar waaromtrent het oordeel fundamenteel veranderen moest nadat eenmaal ondubbelzinnig was gebleken, dat het geenszins om een incidenteel geval ging, niet om een toevallige uitzondering, maar om de regel.

Toen telkens en telkens weer de "voormannen" der arbeidende klasse zich anders opstelden dan de arbeiders van hen verlangden en verwachtten, toen moest de kwantiteit van dat soort "incidenten" gevolgen hebben voor de beoordeling van hun kwaliteit. Dientengevolge moest ook het oordeel omtrent de gebeurtenissen in "het woelige kwartaal" van dat voor de geschiedenis der Nederlandse arbeidersbeweging zo belangrijke jaar zich wijzigen.

Hoe langer het geleden is dat Petter, Oudegeest en Troelstra zich in 1903 tegenover de strijdende arbeiders opstelden, des te meer moet onze kijk op hun houding afwijken van de zienswijze die er destijds werd gehuldigd. Toen werd vooral de laatste van "verraad" beschuldigd. Achteraf werd

3) A.J.C. Rüter, "De soorwegstakingen van 1903", Leiden 1935, blz. 279.

het duidelijk, dat het niet daarom ging, maar om iets dat als "normaal" moest worden aangemerkt, omdat het voortvloeide uit de functie en de positie van de organisaties waarvan zij de exponent waren. De vaststelling hield tevens in dat deze functie zich in het jaar 1903 voor het eerst duidelijk had geopenbaard.

Van een dergelijke interpretatieverandering niet als gevolg van nieuwe bronnen of beter bronnenonderzoek, maar tengevolge van de grotere tijdsafstand en ruimere ervaringen, vinden we bij Harmsen en Reinalda geen enkel woord. De enige interpretatieverschillen die zij kennen zijn interpretatieverschillen die een gevolg zijn van verschillen in karakter, maatschappelijke afkomst, politieke en godsdienstige opvatting, enzovoorts. Ze reppen in het geheel niet van een verandering van het historisch beeld uit andere oorzaken binnen dezelfde maatschappelijke klasse of dezelfde sociale groep. Zo men dan vraagt of zij dan in het geheel niet wijzen op de andere accenten in de geschiedenis van bijvoorbeeld het jaar 1903 waarop in de loop van een kleine driekwart eeuw steeds sterker de nadruk is komen te vallen, moet het antwoord ontkennend luiden. En wat voor hún beeld van het jaar 1903 geldt, dat geldt in feite voor het gehele beeld dat zij van de geschiedenis schetsen. Zo simpel is hun voorstelling, dat zij in feite slechts drie visies onderscheiden: een liberale, een christelijk-korporatieve en een socialistische. De laatste definiëren zij zo, dat vanuit deze de arbeid "moet" worden bevrijd uit de greep van de kapitalistische verhoudingen. De vraag van wie of dat dan wel "m o e t" laten zij onbeantwoord. Op het principiële verschil tussen hun voluntaristische opvatting en die volgens welke de arbeiders niet m o e t e n worden bevrijd, maar zij zich zelf bevrijden z u l l e n door de belangenstrijd die zij, of ze het willen of niet, gedwongen zijn te voeren, gaan zij niet in omdat zij juist tengevolge van hun voluntaristische instelling dat verschil niet kunnen zien. De bekende woorden, dat "het kommunisme géén toestand is die tot stand moet worden gebracht, maar de werkelijke beweging die de bestaande toestand" opheft, zijn voor hen, zo goed als voor de bolsjewieken en voor alle overige politieke idealisten tevergeefs geschreven.

De ons ter beschikking staande ruimte laat niet toe het voluntarisme van Harmsen en Reinalda hier uitvoerig aan te tonen. De bewijzen ervoor liggen in hun geschrift voor het opscheppen, al direkt in de eerste bladzijden en onder andere daar, waar zij in hun voorwoord er de aandacht op vestigen, dat in hun studie "de samenhang tussen de dagelijkse belangenstrijd en het s t r e v e n tot een fundamenteel andere maatschappijstructuur te komen centraal staat". Dat bij de dagelijkse belangenstrijd van de arbeiders n i e t naar een verandering van de maatschappij wordt gestreefd, maar dat desondanks die strijd tot een verandering ervan leidt, is een opvatting waarvan zij verre staan. Zij erkennen het eerste maar menen, dat die belangenstrijd met het streven naar maatschappijvernieuwing moet worden verrijkt wil er van maatschappijverandering sprake zijn. Juist een dergelijke kijk maakt hen blind voor de betekenis van het zelfstandig arbeidersoptreden.

Deze blindheid, wij hebben het zopas al betoogd, voert ertoe, dat zij hun geschiedenis van de Nederlandse vakbeweging zó schrijven als zij het gedaan hebben. Ofschoon zij in hun "woord vooraf" verklaren, dat zij uitgaan "van lezers die zichzelf een mening willen vormen en die tussen de verschillende opvattingen, visies en standpunten zélf willen kiezen", is de keuze die zij bieden niettemin beperkt tot de diverse visies binnen het

kader van de officiële oude arbeidersbeweging. Hoewel zij niet wensen te "dikteren" hoe het allemaal in elkaar zat, krijgt hun betoog tóch herhaaldelijk een zekere stelligheid van toon doordat de bouwstoffen voor een andere zienswijze ontbreken, doordat de gegevens waarop een afwijkende visie zou kunnen worden gebaseerd, zijn weggelaten.

Natuurlijk, dat geven wij de auteurs van deze vakbewegingsgeschiedenis graag toe, een boek van deze omvang kan slechts een beknopte geschiedenis zijn, niet meer zelfs dan een uiterst beknopte geschiedenis. Daar is op zichzelf geen enkel bezwaar tegen, zomin als er ook maar enig bezwaar tegen is, dat er veel wingen worden weggelaten. Waar het op aan komt is, wát er wordt weggelaten en wat niet.

Laat ons ter verduidelijking nog eens terugkeren naar de spoorwegstakingen van 1903. Op blz. 78 brengen Harmsen en Reinalda een citaat uit de door hen terecht voortreffelijk genoemde studie van prof. Rüter. Het citaat luidt als volgt:

"Voor de bezonnen bestuurders en zeker voor het hoofdbestuur van de Nederlandse Vereniging (van Spoor- en Tramwegpersoneel), dat maar matige sympathie gehad kan hebben voor deze spontane activiteit en absolute solidariteit, kon deze bereidheid tot staking... niet anders dan bedenkelijk zijn.... De meest beraden bestuurders begrepen, dat hun taak was de staking zoveel mogelijk te beperken, de oorzaak door onderhandeling op te heffen."

Het citaat is volkomen korrekt. De door puntjes aangeduide weglatingen tasten het karakter ervan in het geheel niet aan en zijn in het verband waarmee het citaat gebracht wordt onwezenlijk. Bij Rüter echter volgt op de geciteerde woorden nog een kleine uiteenzetting, die voor een juist begrip der gebeurtenissen van groot belang is. Rüter vervolgt namelijk aldus:

".... door onderhandeling op te heffen en coor alles een concrete looneis te vermijden; wanneer positieve winst te behalen viel, dan zou dat moeten zijn de erkenning van de vakvereniging, die onderhandelingen over lotsverbetering mogelijk maakte. De leiders hebben het bepaald als een overwinning beschouwd, dat zij de arbeiders 's avonds op de vergadering in Plancius in deze richting hebben kunnen drijven. Daar werd besloten de staking te beperken tot de omvang die ze reeds had..... Verder werd het mogelijke gedaan om een spontane uitbreiding te voorkomen: de vergadering besloot, dat gestaakt zou worden, wanneer de besturen voor het gehele spoor- en tramwezen het sein gaven, een formulering die het besluit een krasse maatregel deed lijken, terwijl het als rem bedoeld was" 4).

Deze mededelingen, waaruit men kan zien in welk een sterke mate het de bonden om "erkenning" was te doen, met andere woorden: hoezeer zij er op uit waren de verkoopcentrale van de arbeidskracht te worden, hoe krachtig zij er toen al naar streefden de kommandostaf van de arbeiders te we-

4) Rüter, als voren, blz. 280.

zen, van welks bevelen het zou afhangen of er al dan geen strijd zou worden gevoerd, vormen aanleiding genoeg om zich af te vragen of het wel juist is om de vakbeweging als een strijdorganisatie te definiëren. Wie er op let, dat de besturen toen al niets anders deden dan afremmen en wie dat remmen dan vervolgens in verband brengt met hun streven naar "erkenning", dat wil zeggen naar "klassensamenwerking", die komt voor wat de betekenis van 1903 betreft tot een andere konklusie dan Harmsen en Reinalda. In het licht van die andere konklusie is er ook nauwelijks sprake van enig verschil met het optreden der bestuurders in een latere periode en dat betekent, dat de drie grote perioden - strijdorganisatie, klassensamenwerking en opnieuw strijdorganisatie - waarin Harmsen en Reinalda de geschiedenis van de vakbeweging indelen er feitelijk niet zijn. Wie dat ziet begrijpt ook, waarom de bestuurders zo bezonnen en beraden waren, iets wat bij onze twee auteurs zomin uit de verf komt als de werkelijke betekenis van Troelstra's optreden. Inplaats van daarop, dat wil zeggen op het wezenlijke in te gaan, houden Harmsen en Reinalda zich er mee bezig of hij wel langs de organisatorisch juiste weg voor zijn inzichten heeft geijverd. Zij zetten uiteen, dat de leider van de S.D.A.P. "door het schrijven van het artikel "Wat nu?" - waarmee hij zich in "Het Volk" tegen een politieke werkstaking keerde - zonder ruggespraak met het Comité van Verweer (dat de actie tegen de zogenaamde Worgwetten voorbereidde) opvattingen omtrent organisatie en discipline negeerde die voor een slagvaardige arbeidersbeweging onmisbaar zijn." Wat zij niet zien is, dat de opvattingen omtrent organisatie en discipline, die zowel Troelstra als de vakbondsbestuurders huldigden, of zij nu wel of niet op de formeel juiste wijze naar voren werden gebracht, lijnrecht indruisten tegen de beweging der arbeiders. Waar Harmsen en Reinalda zich mee bezig houden is de vraag of Troelstra zich b i n n e n de officiële arbeidersbeweging disciplinair gedroeg. Dat diens gedrag daaruit voortvloeide dat de officiële arbeidersbeweging en de beweging der arbeiders met elkaar in botsing kwamen en dat Troelstra's ondisciplinair gedrag ertoe strekte de discipline onder de arbeiders te herstellen, die onmisbaar is als de oude arbeidersbeweging zich bij haar functie - het loven en bieden op de arbeidsmarkt - slagvaardig wil opstellen, dat zien zij niet.

Natuurlijk delen wij hun opvatting, dat "in de geschiedenis van de vakbeweging de tegenstelling tussen kapitaal en arbeid voorop staat". Zonder deze tegenstelling, dat wil zeggen waar de kapitaalsverhouding ontbreekt, heeft de vakbeweging geen reden van bestaan. Maar Harmsen en Reinalda houden de op grond van de tegenstelling tussen kopers en verkopers van arbeidskracht opkomende vakbeweging voor iets anders dan wat zij is, kennelijk om geen andere reden dan dat de vakbeweging zélf zich in het tijdvak van haar ontstaan voor iets anders dan zij is gehouden heeft. Dát bepaalt de wijze waarop zij hun accenten leggen. Zij geloven zonder meer, wat de organisaties waarmee zij zich bezighouden omtrent zichzelf geloven, of wat deze omtrent zichzelf willen doen geloven. Als gevolg daarvan moet het begrip door de wezenlijke betekenis van de zelfstandige beweging der arbeiders wel geheel ontbreken.

Het ontbreekt niet alleen waar het om de grote lijnen gaat, maar al evenzeer bij de details. Het ontbreken ervan vormt ook de verklaring waarom bepaalde details nu juist worden weggelaten. Waarom bijvoorbeeld wordt wél de vissersstaking van 1938 beschreven, niet die van 1936 in IJmuiden, die - buiten medeweten van stakingscomité en stakers - door de C.P.N.-secretaris Schalker tijdens een vergadering in het Amsterdamse "Bellevue"

voor opgeheven werd verklaard? 5).

Wat enkele niet weggelaten, wél beschreven details betreft: op grond

van eigen ervaringen, via destijds gelegde kontakten en ook aan de hand van schriftelijke verklaringen of rapporten van de betrokkenen zelf, is het voor ons uitgemaakte zaak dat de staking van het Amsterdamse gemeentepersoneel in april 1955 **n i e t** onder leiding van de E.V.C. stond. Wel heeft de E.V.C., nadat de aktie eenmaal was gestart, een poging gedaan om de schijn te wekken alsof zij de leiding had, althans de strijd inspireerde. Het ziet er naar uit, dat Harmsen en Reinalda van die poging het goedgelovige slachtoffer zijn geworden. Zij bekijken de hele aktie door een E.V.C.-bril, zoals zij het grotendeel ook de geschiedenis van E.V.B. en E.V.C. doen. Van de bewijsstukken die aantonen hoe sterk het door hen geschetste beeld van deze staking vertekend is, wordt er geen enkel in hun boek genoemd. Wij twijfelen er sterk aan of ze er ooit een onder ogen hebben gehad.

Wat geldt van hun schildering van deze staking, geldt in niet mindere mate van hun schets van de Rotterdamse havenstaking van september 1970. Deze leip geenszins vast doordat zij een spontane en zelfstandige aktie was, gelijk Harmsen en Reinalda suggereren. De oorzaak van het vastlopen was een geheel andere, namelijk: de ingreep van "Arbeidersmacht", die de zelfstandige besluitvorming van de stakers in de weg stond 6).

Even vertekend is het beeld, dat Harmsen en Reinalda van de busstaking van 1960 ophangen. Zij schrijven (blz. 360) dat de regering onderhandelingen voerde met de busondernemers, maar die onderhandelingen (over het al dan niet doorberekenen van hogere lonen in de bustarieven) tijdens de staking opschortte en dat het overleg pas na een interpellatie in de Tweede Kamer weer op gang kwam. Met geen enkel woord reppen zij over datgene, wat het belangrijkste feit van dit konflikt vormde, namelijk dat de regering in onderhandeling trad met het van onder op door de arbeiders gekozen

-
- 5) Eén van de vrienden van de schrijver van dit artikel begaf zich in 1936 regelrecht van IJmuiden, waar hij een stakersvergadering bijwoonde, naar de vergadering in "Bellevue", waar hij de nobele heer Schalker hoorde verkondigen, dat de IJmuider staking was afgelopen. Toen hij in de vergadering aan Schalker de vraag stelde, hoe of het wel kwam, dat de stakers zélf, in wier midden hij even tevoren vertoefd had, daarvan dan totaal niets wisten, ontketende de aanwezige CPN-aanhang een enorm tumult. De hele staking is een typisch voorbeeld van de tegenstelling tussen de arbeiders en alle organisaties der oude arbeidersbeweging, de CPN inclus. Overigens: het is merkwaardig, dat in het boek van Harmsen en Reinalda onder het opschrift "De visserijstaking in IJmuiden (1938) en de splitsing in het konfessionele kamp" uitsluitend over de stakingen in Scheveningen, Katwijk en Vlaardingen wordt gesproken en van IJmuiden in het geheel niet wordt gerept. Herinneren wij het ons goed, dan is het opschrift fout en worden daarin twee stakingen in het visserijbedrijf met elkaar verwisseld.
- 6) Vgl. voor onze analyse "Daad en Gedachte" van oktober 1970, blz. 9 t/m 16 en 't tijdschrift "Die soziale Revolution", Nr. 1, März 1971.

strijdcomité van deze "wilde" aktie. Die onderhandelingen met het stakingscomité waren het die opgeschort werden toen de vakbondsvertegenwoordigers in de Tweede Kamer op hun achterste benen stonden omdat - zoals zij duidelijk maakten - door een dergelijk rechtstreeks kontakt tussen regering en stakingscomité de vakbeweging als vertegenwoordiger van de arbeiders gepasseerd werd en zij, zo dit gewoonte zou worden, als vakbeweging wel in zou kunnen pakken. Had de vakbeweging steeds de mythe in stand gehouden, dat slechts via háár de arbeiders een vuist zouden kunnen maken, het optreden van de regering prikte die mythe door als een luchtballon. Door zich regelrecht tot het stakingscomité te wenden liet de overheid overduidelijk blijken dat dit stakingscomité ondanks alle bakerpraatjes er over wel degelijk een reële macht was. De vakbeweging werd daarmee, zoals destijds de kranten schreven, "buitenspel gezet".

Geeft men de feiten simpel weer zoals ze waren, dan rijst daaruit alleen al, zelfs zonder dat men er enig kommentaar aan verbindt, een geheel ánder beeld van de vakbeweging op, dan het beeld dat uit de geschiedschrijving van Harmsen en Reinalda tevoorschijn treedt. En wat wij ten aanzien van deze ene staking opmerken zou ook kunnen worden opgemerkt ten opzichte van verscheidene andere, waarover Harmsen en Reinalda soms ten onrechte uitermate sober of zwijgzaam zijn.

Sober of zwijgzaam zijn beiden ook ten aanzien van de vloed van binnen en buitenlandse literatuur, die zo langzamerhand over de vakbeweging of over zelfstandige arbeidersakties bestaat en die hun zienswijze allerminst bevestigt. Die literatuur, afkomstig van auteurs van de meest uiteenlopende richtingen en standpunten, heeft het klassieke beeld van de vakbeweging al geruime tijd geleden in stukken geslagen. De door Harmsen en Reinalda geschreven geschiedenis zien wij als een poging om het klassieke beeld uit de brokstukken weer op te bouwen. Een vlijtige poging, dat wel. Maar wat zij schijnen te hebben vergeten is, dat het niet zonder reden werd stukgeslagen.

=====

B E L A N G R I J K E M E D E D E L I N G !

Wij maken onze lezers er op attent, dat met ingang van 3 juli 1976 het adres van de redactie en administratie is veranderd.

Het nieuwe adres luidt aldus:

"Daad en Gedachte"

Schouw 48-11,

L E L Y S T A D .

Wij verzoeken iedereen hiervan goede nota te nemen, want het is bijzonder vervelend wanneer voor ons bestemde poststukken niet aankomen.

=====

B I J D E D O O D V A N U L R I K E M E I N H O F

Het allereerste wat er naar onze mening bij de dood van Ulrike Meinhof dient te worden opgemerkt, is dat wat Martin van Amerongen in "Vrij Nederland" heeft opgemerkt toen hij daar van "de zelfmoord op Ulrike Meinhof" sprak en vaststelde, wat ook al door haar advocaat prof. Azzola was vastgesteld, dat een gevangenisregiem en een procesvoering zoals haar ten deel gevallen zijn, in niet geringe mate aansprakelijk moeten worden gesteld voor haar tragisch einde. Wat daaraan moet worden toegevoegd - en er door Van Amerongen ook aan toegevoegd werd - is, dat haar behandeling door de Westduitse justitie een schrik contrast vormde met de hyper-welwillende behandeling van de beklaagden in het proces tegen de kampbeulen van Maidanek. De laatsten, wier slachtoffers in de duizenden liepen, werden en worden met fluwelen handschoentjes aangepakt. Anders Ulrike en haar drie medeverdachten van de Rote Armee Fraktion, die - in tegenstelling tot genen - kennelijk daarom als beesten worden beschouwd, omdat hun daden hun werden ingegeven door een onverzoenlijke haat jegens de burgerlijke samenleving en de kapitalistische eigendomsverhoudingen. Dát was het, waardoor de vier mensenlevens die zij offerde méér woede, méér afschuw, méér schrik en méér ontsteltenis wekten dan de velen die onder fascistische moordenaars vielen.

Wat haar einde vooral zo tragisch maakt is de omstandigheid, dat al deze gevoelens van de verontruste Duitse burger - kunstmatig nog aangewakkerd door bepaalde perscampagnes - geheel misplaatst waren. Voor zover de in de Duitse bondsrepubliek bestaande eigendoms- en maatschappijverhoudingen al bedreigd werden of worden, n i e t door de daden van de R.A.F. of door het optreden van soortgelijke, haar tradities voortzettende groepen. De enige bedreiging voor de bestaande samenleving vormt de strijd van de arbeidende klasse, de dagelijkse strijd voor haar materiële belangen, wel te verstaan, een strijd waarvan de revolutionaire betekenis door de R.A.F. en door Ulrike Meinhof volledig is miskend. Zij en haar geestverwanten droomden ervan de proletarische massa tot een ándere strijd te wekken, een strijd, die zij een "revolutionaire strijd" noemden.

Wat zij, Ulrike en haar vrienden in hun hoofd hadden, was een illusie, een illusie om deze reden, dat zij was gebaseerd op een b u r g e r l i j k e opvatting omtrent de revolutie, op een zienswijze, die past bij de omwentelingen van het verleden. Het is een zienswijze, die past bij Mao Tse-toeng ("Macht komt uit de loop van een geweer") en bij de burgerlijke guerillos van Latijns-Amerika, niet bij de klasseverhoudingen van een moderne industriestaat. Verre ervan de exponente te wezen van een proletarische toekomst, vertegenwoordigde Ulrike Meinhof in feite slechts een burgerlijk verleden. Wat haar tragische zelfmoord dubbel tragisch maakte is, dat zij en degenen die haar in de dood hebben gedreven uiteindelijk het slachtoffer waren van hetzelfde misverstand.

Dat misverstand bestaat hieruit, dat de werkelijke bedreiging van de kapitalistische produktiewijze noch met een paar schoten op straat kan worden opgeroepen, noch met een paar schoten op straat kan worden bedwongen. Wat de burgerlijke maatschappij bedreigt is met de burgerlijke maatschappij zélf onlosmakelijk verbonden. Daarom was de positie van Ulrike Meinhof volkomen uitzichtloos. Die uitzichtloosheid echter is door de omstandigheid dat zij in de dood werd gedreven in belangrijke mate versluierd. En dat is dan nog eens een extra tragische omstandigheid.

=====

A N T W O O R D A A N A L F R E D O M O R E N O

Beste Moreno,

Op 3 november van het vorige jaar zond ik een schrijven aan de redactie van "De Vrije Socialist". Alhoewel dat schrijven nimmer door dat blad werd gepubliceerd, was het voor u toch aanleiding om in het blad van de Spaanse CNT-ers te Amsterdam (La Razón van december 1975) een heftige aanval op mij te doen. Natuurlijk is het uw goed recht om door mij verkondigde opvattingen te bestrijden. Waarom u dat echter moest doen in een "Open brief aan een belasteraar van de CNT", is mij ten enenmale een raadsel, zoals het mij ook een raadsel is waarom u mij beschuldigt van leugens en fantasie, die u echter, zoals ik nog zal aantonen, nergens weerlegt. Voorts moet u mij niet kwalijk nemen, dat ik stilzwijgend voorbij ga aan uitdrukkingen als: "de eervolle en beroemde naam van de CNT", die dan door mij zou zijn onteerd; "een organisatie waarvan de leden bij honderdduizenden hun leven hebben geofferd", "een organisatie waartoe ik de grote eer heb te behoren", enz. Dergelijke uitdrukkingen heb ik namelijk al zo vaak van de bolsjewiki gehoord dat ze geen enkele indruk meer op me maken. Voorts meen ik, dat ze geen enkele bijdrage aan de discussie leveren en deze alleen maar kunnen vertroebelen. En ik kan toch moeilijk aannemen dat dat uw opzet is geweest. Zoals u weet heb ik bij het schrijven aan "De Vrije Socialist" bepaalde bronnen gebruikt. Verwonderlijk is nu, dat u eerst uw "Open Brief" aan mij in La Razón hebt gepubliceerd en pas daarna de door mij gebruikte bronnen bij een mijner vrienden hebt gecontroleerd. Een wel heel vreemde gang van zaken. Is het niet bij u opgekomen dat het toch eigenlijk normaal zou zijn geweest, dat u eerst mijn bronnen had gecontroleerd en pas daarna uw "Open Brief" had geschreven? Of was uw woede zó groot, dat u niet kon wachten, doch meteen moest spuien? Woede echter is een slechte raadgeefster, Moreno en dat blijkt ook wel uit uw "Open Brief" tot welke beantwoording ik nu zal overgaan.

1. Inderdaad heb ik in mijn schrijven aan "De Vrije Socialist" gezegd, dat er tussen de leiders en de leden van de CNT geen eenheid was. Ik ben nog verder gegaan en heb gezegd, dat het feit dat alleen arbeiders lid zijn van een organisatie deze nog niet maakt tot een organisatie van en voor arbeiders. Welke konklusie trekt u daar nu uit? Ik zal u zelf aan het woord laten: "Het is logisch dat u zo denkt' U beschouwt de massa's als iets onwerkelijks en vormloos, zonder eigen wil, die moet worden gekommandeerd." Beste Moreno, dit is toch werkelijk al te gek. Heb ik niet juist beweerd, dat de arbeiders revolutionair handelden tegen de wil van de organisatie (CNT) in? Was het niet juist de CNT, die meende dat de arbeiders gekommandeerd moesten worden? Was niet juist de CNT tegen discussie in het leger en vóór discipline? En is discipline iets anders dan het slaafs opvolgen van gegeven kommando's? Neen, van gekommandeerde arbeiders verwacht ik niets. Ik verwacht alleen iets van strijdende arbeiders, die niet door bepaalde organisaties voor de voeten worden gelopen. U raadt me in het slot van uw "Open Brief" aan wat meer te lezen. Een raad die wellicht zeer terecht is, want een mens leest nooit genoeg. Aan u zou ik echter de goede raad willen geven wat beter te lezen, want dat zou u er voor kunnen behoeden dergelijke enormiteiten te poneren. Trouwens, uw anarchistische geest-

verwanten weten beter. Ook u was op 27 april j.l. op de vergadering in "De Brakke Grond", waar juist één uwer geestverwanten (Albert Ledder) opmerkte dat wij teveel vertrouwen stelden in het spontane optreden van de arbeiders en dat volgens hem "de C.N.T. te tolerant was geweest en de arbeiders teveel ruimte had gegeven". Waar u het lef vandaan haalt om de zaken nu om te draaien en uitgerekend mij in de schoenen te schuiven,, dat ik vind dat de arbeiders zouden moeten worden gekommandeerd, is mij een raadsel.

2. Het is volkomen juist dat ik heb beweerd, dat de Catalaanse president Companys de CNT/FAI de macht aanbood. U ontkent dit met de bewering, dat de arbeiders zelf reeds de macht hadden veroverd en Companys die dus niet meer aan kon bieden. Zo op het eerste gezicht schijnt uw redenering volkomen logisch, temeer waar u met citaten komt van Hugh Thomas en Garcia Oliver. De laatste vertelt bijvoorbeeld: "Direkt na de gebeurtenissen gingen wij naar president Companys". Maar waar u aan voorbij gaat is, dat Garcia Oliver niet zegt, dat zij in opdracht van de arbeiders naar Companys gingen. Dat was dan ook niet het geval. Zij gingen naar de Catalaanse president als voormannen van de CNT. En als zodanig bood die hun de macht aan. En aan welke macht dacht een burgerlijke republikein als Companys? Niet aan de macht van de arbeiders die de Franco-troepen hadden verslagen, maar aan de POLITIEKE MACHT. Daarom ook kon hij zijn diensten aanbieden als PRESIDENT. En van u, Moreno, mag ik toch op zijn minst verwachten, dat u het verschil kent tussen de economische macht van het proletariaat en de politieke macht van bepaalde organisaties. En die politieke macht wees de CNT af, en dat niet omdat zij meende, dat de macht bij de strijdende arbeiders moest berusten, maar met het motief, dat zij dan de andere volksfrontpartijen en het buitenland tegen zich in het harnas zou jagen. En dit is geen "fantasie" van mij, maar het wordt zeer duidelijk uit uw eigen schrijven, zoals straks zal blijken.

3. Hiervoor heb ik beweerd (en ook in het stuk "Leninistisch anarchisme"), dat de C.N.T. de politieke macht niet wilde om de andere volksfrontpartijen en het buitenland niet tegen zich in het harnas te jagen. Daarom was hun standpunt: eerst de oorlog winnen, daarna de revolutie. Volgens u is dit nooit door de CNT gezegd en om de onjuistheid van mijn bewering aan te tonen, komt u met het verhaal, dat Largo Caballero deze uitspraak heeft gedaan tegen een journalist van de Daily Express. Het laatste is ook mij bekend en het is dan ook te vinden in het artikel "Leninistisch anarchisme". Dat neemt echter niet weg, dat ook de CNT zich van dat argument bediende. En het is wel heel naïef van u tegen mij te zeggen, dat dit niet waar kan zijn, omdat Largo Caballero het heeft gezegd. Dat zou er op neer komen, dat als Jan zegt dat de zon schijnt, Piet dit ook niet nog eens kan zeggen.

U erkent echter wel dat de CNT/FAI het libertair communisme niet wilden vestigen in Catalonië, doch dat zij daarvoor andere argumenten hadden. Daarvoor haalt u aan "La CNT en la revolution Espanola" van Peirats. Daarin wordt gezegd:

"In een andere konferentiezaal arrangeerde Companys een gezamenlijke vergadering met de vertegenwoordigers van de CNT/FAI en alle politieke partijen van Catalonië met reeds vastgestelde punten van onderhandeling. De CNT/FAI-delegatie besloot tot samen-

werking en democratie en deed afstand van het revolutionaire totalitarisme dat zou leiden tot het worgen van de revolutie door confederale en anarchistische diktatuur.

En uit een informatie van de FAI aan de Internationale Libertaire Beweging citeert u:

"We kunnen de regering niet vernietigen, omdat op hetzelfde moment dat onze troepen de regering van Madrid en Barcelona ten val zou brengen de wereld de regering van Burgos zou erkennen... en waarom niet? Omdat alle Europese machten zich op zouden stellen tegen een anarchistisch Spanje dat een gevaar zou betekenen voor alle kapitalistische belangen, voor de grote en kleine burgerij, voor de reaktionairen en evengoed voor de democraten; een Spanje zonder regering of wettelijke aansprakelijkheid, zonder bestaan volgens de internationale wetgeving. Zelfs de hulp van Mexico en Rusland, die hun steun overwogen, zou onmogelijk zijn."

U citeert nog meer, maar dit lijkt mij wel voldoende om duidelijk te laten zien dat de CNT afzag van het invoeren van het libertair communisme, dus afzag van de sociale revolutie en alles wilde stellen op het winnen van de oorlog. Moet ik nu aannemen, dat de CNT ook na het winnen van de oorlog de sociale revolutie niet wilde? Dat zult toch zelfs u niet durven beweren. Logisch dus dat het standpunt van de CNT was: eerst de oorlog winnen en daarna de revolutie. Mijn bewering is dus niet door u ontzenuwd, doch integendeel door u bevestigd.

4. U zegt in uw "Open Brief", dat ik zou hebben gezegd, dat de CNT als syndikalistische organisatie er niet dezelfde idealen op nahield als de revolutionaire basis. Natuurlijk heb ik het iets anders gezegd. Immers, volgens mij handelen de arbeiders niet uit idealistische overwegingen. Ik heb daarom alleen beweerd dat de basis, dus de arbeiders, handelden in tegenstelling tot de wens van de CNT; dat de leiders van de CNT niet gelukkig waren met de kollektivisaties en onteigeningen, die de arbeiders doorvoerden. Als één der bewijzen haalde ik een uitspraak aan van Horacio Prieto, die heeft gezegd, dat de kollektivisaties indruisten tegen de politiek van de CNT. U bestrijdt dit en zegt dat Horacio Prieto "nooit zulke onzin heeft gezegd". Om dat te bewijzen citeert u Prieto als volgt:

"Ik werd verrast door de gebeurtenissen van de 18e juli in Bilbao....., later arriveerden Alfredo Martinez en een andere kameraad uit Barcelona en gaven ons een overzicht van de situatie in Barcelona. Hun overzicht gaf me grote reden tot bezorgdheid. We kenden de vorderingen van Durruti; we waren ons bewust van de ontwikkeling van de CNT en de FAI, maar we konden ons geen beeld vormen van de sociale coöperaties, de massale onteigeningen, enz. Als we een overzicht maken van het gebied van de libertaire beweging van Catalonië zoals het was, kunnen we slechts zeggen: het lijkt mij onmogelijk. Jullie zijn te ver gegaan."

Beste Moreno, mijn vraag aan u is nu: wat gaf Horacio Prieto grote reden tot bezorgdheid en in wat voor opzicht was men in libertair Catalo-

nië te ver gegaan? Kan dat iets anders zijn geweest dan de kollektivisaties? Natuurlijk niet. Hebt u zelf niet met citaten bewezen, dat de CNT zich wel tegen de kollektivisaties moest keren? Met citaten hebt u aangetoond, dat de CNT niet het libertaire communisme wilde vestigen, omdat dan Spanje alle Europese machten tegenover zich zou hebben gekregen. Dus geen libertair communisme, doch samenwerking met de andere partijen, waarvan we weten, dat zij zich met alle macht tegen de kollektivisaties en onteigeningen hebben verzet. Eén van tweeën: of men ziet de kollektivisaties als "een eerste en belangrijke stap naar de sociale revolutie" of men beschouwt ze als een doodgewone maatregel binnen het raam van de burgerlijke maatschappij. Uit hetgeen u echter schrijft blijkt duidelijk, dat u die kollektivisaties (en u niet alleen, maar ook de door u geciteerden) wel degelijk beschouwt als "de eerste en belangrijke stap naar de sociale revolutie". Maar, beste Moreno, hebt u niet even eerder met citaten duidelijk aangetoond dat de CNT niet de sociale revolutie, niet de invoering van het libertaire communisme wilde, omdat dan Spanje door de kapitalistische staten zou worden vernietigd?

Natuurlijk, u citeert Gerald Brennan uit zijn "Spaans Labirint", waarin hij zegt:

"Aan de andere kant hadden de anarchisten hun politiek van de kollektivisatie van het land en de industrie en deden alles wat mogelijk was om het in praktijk te brengen. Voor hen was dit de eerste en belangrijkste stap naar de sociale revolutie. Ze zagen in de oorlog niet alleen de eenvoudige strijd tegen 't fascisme, ze zagen er de gelegenheid in waar ze zo lang op hadden gewacht: om een nieuwe maatschappijvorm te scheppen. En ze wisten maar al te goed dat als ze faalden ze door de gebeurtenissen zouden worden overspoeld en zouden worden verslagen. Overigens geloofde iedereen dat de oorlog alleen maar gewonnen kon worden als de sociale revolutie tot aan de vuurlijn optrok."

Dat is natuurlijk een mooi citaat. Maar in de eerste plaats vind ik Brennan nu juist niet de meest onverdachte getuige. Het lijkt me, dat hij zich gauw door zijn gevoelens laat meeslepen en daardoor de werkelijkheid uit het oog verliest. Daardoor is ook te verklaren, dat Brennan, volgens een bericht in De Nieuwe Rotterdamse Courant van 10 december 1975, zich na een recent bezoek aan Spanje nogal lovend heeft uitgelaten over 't fascistische bewind in Spanje. Maar dat terzijde. In de tweede plaats: wie was die iedereen, die volgens Brennan geloofde, dat de oorlog alleen maar kon worden gewonnen als de sociale revolutie tot aan de vuurlijn optrok? Toch zeker niet de leiders van de CNT. Zij immers verklaarden zich - zie het citaat - tegen de invoering van het libertaire communisme, tegen het doorvoeren van de sociale revolutie, dus ook tegen het scheppen van nieuwe maatschappijvormen. Samenwerking met de burgerlijke republikeinen, de bolsjewiki, de sociaaldemokraten, enz. was het parool van de CNT. Haar deelneming aan de regeringen van Barcelona en Valencia was dan ook volkomen in overeenstemming met alles wat de CNT over de sociale revolutie en het libertair communisme had gezegd. Bij dat alles mogen we ook niet vergeten, dat de republikeinse regering, waarvan de CNT deel uitmaakte, niets, maar dan ook niets heeft nagelaten om een sociale revolutie te voorkomen en alles heeft gedaan om de kollektivisaties ongedaan te maken.

5. Uw bewering, dat ik zou hebben gezegd, dat de anarchisten in Spanje hebben gefaald in het verwezenlijken van het libertair communisme, raakt natuurlijk kant noch wal. Het woord "falen" is niet alleen niet door mij gebruikt, maar zelfs met de beste wil ter wereld is een dergelijke konklusie uit mijn schrijven niet te trekken. De arbeiders hebben niet gefaald omdat eerstens het libertair communisme niet op de dagorde stond. In Spanje was geen sociale, maar een burgerlijke revolutie aan de gang. In de tweede plaats hadden de arbeiders alles en iedereen (zelfs de CNT) tegenover zich. Van falen van de arbeiders kan dan ook niet worden gesproken. Steeds heb ik betoogd, dat de CNT bij het uitbreken van de Spaanse burgeroorlog niet de invoering van het libertair communisme wilde. U zelf, Moreno, hebt het nog eens bevestigd met citaten van Peirats en van de FAI. Hoe zou ik nu kunnen beweren, dat de CNT heeft gefaald bij het verwezenlijken van het libertair communisme, wanneer de CNT dat niet eens heeft gepoogd, het zelfs niet wilde? Ik heb dan ook geen kritiek uitgeoefend op de CNT, doch alleen de feiten laten spreken, feiten die door u, in tegenstelling tot uw bewering, niet zijn weerlegd, doch zonder meer zijn bevestigd.

6. Dat u aan het slot van uw brief met twee citaten komt, respektievelijk van Bakoenin en van Cornelissen, is wel veelzeggend. Het citaat van Bakoenin luidt als volgt:

"Op het moment van aktie, in de loop van de strijd, worden de taken op natuurlijke wijze verdeeld volgens ieders geschiktheid en besproken en beoordeeld door iedereen; sommigen leiden en geven bevelen en anderen voeren de bevelen uit."

Wanneer u mijn schrijven aan "De Vrije Socialist" goed had gelezen, dan had u kunnen weten dat een dergelijke uitspraak mij helemaal niet verwondert. Heb ik in dat schrijven niet aangetoond, dat Bakoenin sterke autoritaire trekken had en van de diktatuur niet afkerig was? Het citaat van Cornelissen is van hetzelfde kaliber. Die zegt bijvoorbeeld:

"Dáár waar het noodzakelijk was om de revolutie te verdedigen met de wapens in de hand, waren zij (de libertaire communisten) gedwongen om tijdelijke gehoorzaamheid en regelmatige bevelen te accepteren."

Dat laatste citaat van Cornelissen (uit "Op weg naar een nieuwe maatschappij", geschreven omtrent 1903. Dit citaat slaat dus niet op de gebeurtenissen in de Spaanse burgeroorlog, hetgeen door u verzuimd is te vermelden. Cornelissen is nu eenmaal niet zo'n bekende figuur als Bakoenin.) past precies bij de opvattingen van de CNT: "geen discussie aan het front en discipline". Dergelijke uitspraken doen bij mij alleen maar het vermoeden ontstaan, dat er aan de vrijheidslievende opvattingen van bepaalde anarchisten zo het een en ander mankeert.

7. Uw opmerking, dat ik de anarchistische ideologie zou hebben aangevalen, slaat natuurlijk nergens op, evenals uw bewering, dat ik van die ideologie totaal geen kennis heb. Niets heb ik aangevalen of het moet de legende zijn, dat de C.N.T. vooraan stond in de strijd voor het libertaire communisme. Welnu, niet alleen ik heb die legende ontzenuwd. Nog beter dan

ik hebt u het gedaan met uw citaten. Daarmee hebt u duidelijk gemaakt met welke argumenten de CNT afzag van de invoering van het libertaire communisme. Eigenlijk past mij een woord van dank aan u voor uw behulpzaamheid.

Dat ik geen kennis zou hebben van de anarchistische ideologie is ook een bewering zonder meer, die nergens op berust. Tot uw geruststelling (of tot uw teleurstelling?) kan ik u mededelen, dat ik met de anarchistische ideologie ben groot gebracht en me er zeer veel in heb verdiept. En wanneer ik na een meer dan veertig-jarige bemoeienis met de arbeidersbeweging tot konklusies kom, die u niet zinnen, dan geeft u dat nog niet het recht mij uit te maken voor een leugenaar. Dit temeer omdat u met uw schrijven de juistheid van mijn beweringen nog bevestigt ook, zoals ik heb aangetoond. Wat meer zelfbeheersing in de bestrijding van andersdenkenden zou u wel sieren.

Tot slot rest mij alleen nog te verklaren waarom ik zo laat op uw "Open Brief" reageer. Welnu, uw schrijven was geschreven en gepubliceerd in de Spaanse taal en het heeft mij ontzettend veel moeite gekost iemand te vinden die het voor mij in het Nederlands wilde vertalen.

Ik neem niet aan, dat u zich de moeite zult getroosten dit antwoord te doen vertalen in het Spaans, opdat het in La Razón zou kunnen worden geplaatst. Belangrijk vind ik het niet, maar het zou wel juist zijn. Mijn ervaring is echter, dat de anarchisten het in het algemeen niet zo nauw nemen met de democratische rechten van andersdenkenden. Daar heb ik me echter al lang bij neergelegd.

Amsterdam

J. Meulenkamp

=====

VERANTWOORDING VAN DE VOOR "DAAD EN GEDACHTE"

BINNENGEKOMEN GELDELIJKE BIJDAGEN

(2e kwartaal 1976)

B.v.B. te H. f 10.-, C.J.B. te A. f 42., A.L.D. te P. f 20.-, H.v.D. te U. f 25.-; A.H. te H. f 15.-; C.G.J.K. te N. f 20.-; A.v.L. te L. f 7,70, F. L. te L. f 25.-, A.v.d.M te D.H. f 2,50; M.N. te D.H. f 30.-, R.N. te D. f 58,10, K.P. te D. f 8,40, P.R. te H. f 10.-, J.E.V. te A. f 10.-; P.C. te H. f 12,50, P.R. te H. f 12,50; K.V. te G. f 14.-. Totaal f 322,70.

Alle gevers hartelijk dank, want hoewel alle medewerkers hun krachten kosteloos aan "Daan en Gedachte" geven, kost het uitgeven van een maandblad handen vol geld. Alles is even duur: stencils, papier, inkt, porto en niet te vergeten de nieuwe machines die af en toe moeten worden aangeschaft. We kunnen het daarom zonder flinke financiële steun van onze lezers niet red- den. Alle bijdragen zijn dan ook van harte welkom.

=====